

Критичне мислення – передумова життєвого успіху. Практичні вправи «Шляхи формування критичного мислення на заняттях гуртків»

Доповідач: Винокур Н.Є., методист

В повсякденному житті людина перебуває в таких умовах, що їй доводиться весь час приймати якісь рішення, робити той чи інший вибір. Такі рішення з часом стають звичними явищами. Вони бувають прості, непрості і доленосні, наслідки яких важливі. Наше життя перетворюється на павутину виборів, через які воно укладається. Уміння приймати рішення важливе й потрібне кожній людині. Прийняття правильних зважених рішень — навичка, якою необхідно оволодіти і яку треба постійно вдосконалювати. Це не можливо без процесу мислення.

Зазвичай ми ставимося до процесу мислення так, ніби це щось саме собою зрозуміле та природне – як дихати чи кліпати очима. При цьому більшість з нас майже не використовують можливості, які закладені в цій дивовижній людській здатності. Людина – єдина істота в світі, яка може мислити критично.

Критичне мислення – не вміння критикувати, а

- процес розгляду ідей з багатьох точок зору, щоб знайти правильне рішення
- це процес аналізу, синтезування й обґрунтування оцінки достовірності/цінності інформації; властивість сприймати ситуацію глобально, знаходити причини і альтернативи;
- здатність генерувати чи змінювати свою позицію на основі фактів й аргументів, коректно застосовувати отримані результати до проблем і приймати зважені рішення – чому довіряти та що робити далі.

Американський психолог Бенжамін Блум розробив класифікацію рівнів мислення, так звану таксономію. Він розмістив розумові вміння в ієрархії від простих до складніших. Внизу піраміди містяться запам'ятовування і розуміння, які вчений назвав мисленням найнижчого порядку. Ці рівні мислення не є критичними.

Запам'ятовування – просто відтворення інформації.

В процесі розумінням складних ідей ми працюємо над розумінням чужої ідеї наше власне мислення пасивне – ми лише сприймаємо те, що створив хтось інший.

Але всі ці шаблі мислення дуже важливі. На цій основі будується уся піраміда.

Творчим/інтуїтивним мисленням є мислення вищого рівня, яке уже не є критичним. Тоді мозок людини, що творить працює несвідомо – у цьому й головна відмінність

Блум також говорив, що розвивати кожен з рівнів мислення можна за допомогою «правильних» запитань.

запитання	характеристика	функції	приклад
На знання	Вимагає механічного згадування інформації	Не сприяють розвитку критичного мислення, а сприяють тренування пам'яті	Покрокова інструкція малювання вовка
На розуміння	Для розкриття зв'язків між фактами	Стимулюють розумову діяльність	Самостійне малювання вовка
На застосування	Вимагають використання вже відомих фактів в нових умовах	Пошук нестандартних рішень	Малювання вовка з іншого ракурсу

На аналіз	Розкладання інформації на складові	Формують вміння визначати причини, наслідки, мотиви, узагальнювати, робити висновки	Малювання ведмедя
На синтез	Творче вирішення проблеми	Передбачають пропозиції відшукування великої кількості відповідей	Малювання цілого малюнка з деталями
На оцінку	Проводити оцінювання проблеми	Не мають правильної відповіді	Порівняння малюнків різних авторів або різних технік

Зрозуміти на практиці, як працює критичне мислення, давайте виконаємо просту вправу.

1. Запишіть 5 наукових відкриттів чи винаходів, які найбільше вплинули на розвиток людства.
2. Оберіть одне з них.
3. Запишіть 3 приклади позитивних наслідків цього винаходу.
4. Запишіть 3 приклади його негативних наслідків.
5. Розпакуйте своє мислення. Як ви думали, коли виконували завдання?

Саме так працює наше мислення під час вирішення проблеми. Наш розум сприймає і опрацьовує інформацію, порівнює, обгрунтовує.

Для дітей можна спростити цю вправу, пропонуючи назвати 5 важливих подій тижня, 5 цікавих пісень чи фільмів, 5 бажаних подарунків тощо.

Одним із успішних показників застосування критичного мислення є вміння відрізнити факти від їх інтерпретації, які мають більш оціночний характер і показують більше ставлення людини до події ніж про сам факт. Наприклад, фраза «Андрій говорив довше ніж Антон» є фактом, а «Андрій весь вечір говорив лише про футбол» інтерпретація.

Критичне мислення вимагає відсторонення від шаблонів. Розглянемо це прикладі казки «Червона Шапочка.». На перший погляд, у ній все ніби зрозуміло і логічно. Але задіявши критичне мислення ми бачимо дивні вчинки персонажів:

1. Чому мама не йде сама провідати хвору бабусю, а перекладає це на дитину?
2. Чому мама посилає дочку в небезпечну подорож?
3. Чому одягає дочку у яскраву помітну шапочку в небезпечну подорож?
4. Чому Червона шапочка нехтує порадою мами і заговорює з вовком?
5. Чому вовк не відразу з'їдає Червону шапочку, а вигадує цілу схему з переодяганням.
6. Як вовк міг цілими проковтнути 2 людини?
7. Як лісоруби знали, що в животі вовка сидять живі бабуся і внучка?

Вчити дітей відкидати шаблонні рішення можна за допомогою логічних загадок, завдань на уважність.

Наприклад, «До річки підійшло двоє людей. Біля берега стояв човен, в якому міг поміститись лише один. Люди без проблем перепливли річку. Як їм це вдалося?»

Таким чином, критичне мислення - це

- здатність людини
- чітко виділити проблему, яку необхідно розв'язати,
- самостійно знайти, обробити і проаналізувати інформацію;
- логічно побудувати свої думки, навести переконливу аргументацію;
- здатність мислити мобільно, обирати єдино вірне розв'язання проблеми;
- бути відкритим до сприйняття думок інших і одночасно принциповим у відстоюванні своєї позиції.

Воно дає людині:

1. Відчуття свободи власної волі.
2. Розширення горизонтів (бачення світу стає ширшим, глибшим, цікавішим).
3. Можливість знаходити та приймати певні важливі істини для себе.
4. Глибоке розуміння себе, своїх цінностей та потреб.
5. Сміливість приймати рішення.
6. Гнучкість та краща адаптація до змін.

7. Врівноваженість та спокій (людина, яка мислить критично, має більше шансів зрозуміти свої потреби та робити те, що не суперечать її внутрішнім переконанням, а відповідно – менше жаліти та розчаровуватися у зробленому).

8. Здатність протистояти інформаційному тиску – не брати на віру все, що читаєш, а перевіряти, аналізувати й приймати зважені рішення.

9. Вміння відчувати та не піддаватися маніпуляції.

10. Толерантність до думок іншого.

11. Доброзичливе ставлення до членів колективу/групи, але водночас вміння орієнтуватися в першу чергу на свої власні цінності і не піддаватися тиску певних групових норм.